

UMULUNGU WA BUMO MU KULOLELA UMULUBUSHI –2005 UMWAKA B

Ifunde lya bumo: Isaya 63: 16-17; 64:1, 3-8
Ifunde lya bubili: 1 Kolinto 1: 3-9
Imbila Nsuma: Mako 13: 33-37

“MULEBA ABAILUKA.”

Twatendeka inshita yakulolela ukufyalwa kwamulubushi muli uno mwaka ne chintu chimo mumano yesu bonse. Ichi chikumine mipangile yamafunde ya Calo chesu. Inshiku shakulolela, ninshita imo iya kulolelamo ipusukilo lyesu. Ukulolela no kubombesha pakumona ubwikalo busuma munshiku shakuntanshi. Bonse tulelolela ukukwata amafunde ayapya aya Calo. Kabili, ninshita iyisuma iya kutontonkanya pamilimoyesu nga ba Kristian. Amapepo yesu muli uno mwaka, yafwile ukutontomesha pa mafunde yapya aya Calo.

“ Beni abailuka” iyi ensoselo ikalamba iyakwa Kristu mumbila nsuma ya lelo. Muli amashiwi aya suma sana panshita Icalo cesu cifikilepo. Pamo nga bena Zambia, tuli no mulimo uwa kupanga amafunde aya pya aya calo chesu. Nama shiwi yantanshi muli aya mafunde , yakamba ayati “ Ifwe, fwe bena Zambia.” Ici, chilepilibula ukuti amafunde ya Calo yakapangwa na bena Zambia bonse. Kanshi bonse tulingile twaibimbamo. Amashiwi yakuti “ifwe fwe bena Zambia” yaletweba ukuti tube abailuka. Bashikofu wesu balandile mulikata wa “Lekeni abantu baleya” mu 2004 amashiwi yakuti; bonse mu Zambia tufwile ukuibimbamo pakuti twashininkisha ukuti ichine chine amafunde ya Calo, yapangilwe nabena Zambia.

Shimalonda twakwata mu ng’anda yesu, muntu uwanaka. Inshita yonse esa uwa kolwa icine cine. Lyonse asendamafye. Pa miku ibili, abapupu, balishile iba ifintu no kuya, ichakuti ena tewa kwishiba no kwishiba.

Inshita yonse iyo abapupu bengila mu n’ganda yesu, ileta ubulanda ubukalamba sana kuli ifwe. Ukucila pa bubi bwa kulufya ifipe, ububi bimbi bulesa pamulandu wakuti shimalonda tabikako amano. Alabikako amano, nga kuti tabaleyiba ifipe fyesu. Kanshi pamo nge Calo tekuti tutemwe ukuti Icalo cesu cisangwe no bwafya bwa musango uyo.

Ngatwati tuloleshe kunuma, kuti twasanga ukuti kwaliba inshita shimo isho tushiposako amano kuku panga amafunde ya Calo cesu ica Zambia. Amafunde yapangwa, yalapeela amaka saana kubantu bamobamo, makamaka baka teka. Ukucila aba letekwa. Efilya batila “Ukumwa kuleta insoni”.

Lelo, amashiwi ayakulanda pamulandu wa mipangile ya mafunda ya Calo, yaleumfwika ukucila lyonse. Ino nshita, amafunde yalefwaikwa ukupangwa yafwile ya pangwa na bantu bonse. Ifi nipamulandu wafyo twamona ifichitika lyonse. Batila ushisambilila kufyakale, alabweshapo. Ino nshita, tufwile ukwishiba ukuti tatu fwile ukulaala.

“Ukuba abailuka” cipilibula ukuti tufwile ukubombesha pakuti bonse twaba abakakulwa, abachetekelwa, kabili abashaitemwa. Ni muli uyo musango eno twinga mwena amaka

ayakumfwa nomuchinshi kuli chila uno ifyo alelanda. Cimbi cakuti bonse twaba nensambu ishakuichinkula pa mulandu wa mipangile ya mafunde ya Calo. Ici, ecika lenga ukuti amafunde ya kapangwebwino umupwilapo.

Ifintu Kristu alandile kuba fundwa bakwe , eflyo alelanda na kuli ifwe bene “Muleba abailuka”. Tulesalika ukuti ubufwayo bwesu kufyabuyantanshi ifyo Kristu atemwa fibe ifya lulumbi muliifwe. Tecakwasha ukuba mutulo. Tulesalika ukuti umulinganya, icibote, nechitemwiko elyo nomuchinshi kubumi bwamuntu fibe ifikankala pakuti tube abailuka muli inonshita yakulolela umulubushi kabili na munshita yonse.

Amepusho ya mufitente.

- Bushe, kwaliba inshita shimo isho ine palwandi, nangu ngaba Chitente isho twaba mutulo mumusango wa kukana bomba imilimo yesu?
- Bushe tuba shani abailuka kumitekele no butungulushi bwa muchalo cesu?
- Bushe kuti twayafwilisha shani abanensu ukuba abailuka muli ino nshita yakulolela umulubushi?

Akasela.

Mukwate shimalonda uusendamafwe ukwabula ukula londa inchende. Abapupu baleisamukwiba mu ng'anda ukwabula ena ukwishiba nanguchimo. Elyo umwine wa ng'anda afulilwe malonda, amutamfye, atampe no kulalonda umwine. Umwine wa ng'nda asunge ifipe fyakwe, abapupu baleke nokwingila mu ng'anda mukwiba. Umwine wa ng'nga asansamuke pantu nomba asunga ifipe fyakwe.

Amasali ya cilonganino.

- We Mfumu, tupele amaka aya kusumina mumilimo yesu chilabushiku, pakuti tuleba abailuka nokumona ifilekabila abanensu. *Wingatumfwa we Mfumu... Twapapata utumfwe.*
- We Mfumu, we nga nasha imitima yesu pakuti tulemona no kusumina ifilubo fyesu munshita kulebomba imilimo yesu. *Wingatumfwa we Mfumu... Twapapata utumfwe.*
- We Mfumu, apotwatendeka inshiku shakulolela umulubushi, winga wamya imitima yesu ne micitile yesu. *Wingatumfwa we Mfumu... Twapapata utumfwe.*

UMULUNGU WA BUBILI MU KULOLELA UMULUBUSHI –2005 UMWAKA B

Ifunde lya bumo: Isaya 40: 1-5, 9-11
Ifunde lya bubili: 2 Peter 3: 8-14
Imbila Nsuma: Mako 1: 1-8

“YOANI KABATISHA AMONEKA”

Cintu ico twaishiba ukuti abantu bamo balenga insansa nga bamonekela ku banabo elyo bambi nabo balenga insansa ilyo bafumapo. Yoani Kabatisha ena aba palyabo abalenga insansa ilyo mwabamona. Amafunde ya lelo yalondolola bwino bwino ico uyu muntu uwalemonekafye mu musango uwaibela alelengela insansa ishingiki konse uko apitila.

Mwi funde lya bumo, kasesema Isaya apunda ukuti, “Kabiye unine ulupili ulutali we mutumishi wa kuli Sion. Ulande ku misumba ya mu Yudea utiile: ‘ Lesa wenu uyu.’” Yoani e mutumishi wa nsansa uuleleta Imbila Nsuma kuli Sion. Atemwa mu mashiwi yakwa Petero Mutakatifu mwifunde lya bubili Yoani aisa mukubilikisha ukupalama kwa mulu upya ne calo icipya. Umulimo wakwa Yoani kupekanya bamwana Israel pa bushiku bwe pusukilo ubukafikilishiwa muli Klistu. Yoani naishiba ukuti tali mulubushi eco engasosela ukuti “ekwali uuleisa panuma yandi uyo uwaba na maka ukuncila uo nshilingile kufukamina no kukakula inshinga sha ndyato shakwe.” Lelo Yoani naishiba ukuti nakwata umulimo uukalamba, uwakupekanya inshila ya Mfumu yakwe.

Muno Zambia ifwe bonse twalishiba icilubo ca kukana pekanya umushili ilyo imfula tailati iise. Amabala nga tayalimwa kale, amenshi ya mfula teti yengile panshi ya mushili lelo kulakunkulukafye nga mulamba. Ukufilwa ukuipekanya ku fileisa kuntanshi kufilwa ukubomfya bwino ishuko. Yoani Kabatisha ena aalishibe umulimo wakwe bwino bwino. No mulimo wakwe wali wa kupekanya abantu ku kwisa kwa mulubushi. Ici e cali icintu icikankala ne mitima ya bantu yalingile ukuba iya iteyanya.

Ilipusho twingepusha lyakuti bushe pali nomba muno calo cesu nani uwalabula umulimo wakwa Yoani Kabatisha pakuti ili shuko tukwete twililufya? Nani alaba kasesema uwa nsansa nga Yoani uwa kubilikisha kuli Sioni ukuti, “Lesa wesu ali naifwe”? Nani uwabula umwenso uwalabilikisha muno calo cesu ica Zambia icicili cilewishikana na nomba pa mulandu wa kupekanya ulupapulo lwa calo ulusuma ukuti, “Inshita ya cimfulunganya no kululumba mu Ciswebebe naipwa.” Uyu mulimo wa ntungulushi shesu. Intungulushi shesu isha calo shaba no kuba basolwesolwe mu kumona ukuti twaisakwata ulupapulo lwa calo ulusuma. Uyu mulimo mulimo wesu bonse nomba intungulushi shesu isha calo shaba no kumona ukuti uyu mulimo wabombwa ngomocilefwailwa.

Nga Yoani, intungulushi shaba no kwibukisha ilyo shilepekanya ulupapulo ukuti umulimo wabo uukankala nomba te bakalubula wesu lelo kalubula wesu ni Klistu fye epela. Kabili ifilubo fyapita kunuma tafifwile ukutukanya ukuya pantanshi. Ifilubo fyatupeela isambililo ilikalamba, tuletasha na Lesa pantu nomba twalisambililako ngefyo tutila ukuti, “ Aka kunyelele takalabwa.” Uyu e mulandu tufwile no kwishiba kabili no kusambililako ukuicefya ilyo tuelanshanya pa mulandu wa lupapulo lwa calo cesu.

JESUIT CENTRE FOR THEOLOGICAL REFLECTION

"Promoting Faith and Justice"

P.O. Box 37774

10101 Lusaka, Zambia

Icintu cimbi ico twingamona muli Yoani Kabatisha cakuti alishibe abakumfwila. Alifye umutumwa ukufuma kuli Lesa ku bantu abasalwa. Kabili ngo mutumwa wakwa Lesa aali nokuba uwacishinka kuli Lesa mukubombela abantu bonse abaleisa mukumfwa kuli Yoani no kubatishiwa. Ngalefwaya ngalilekele ukufunda no kubatisha abantu no kubafye nga umo pali balya bafilolo ba mafunde. Ena nga calimwangukile nganshi nga cakuti aibikile kulubali lwa bafilolo ne nkolokolo sha mafunde panshita yakwe. Limbi nokufwa kwakwe nga takwali kwa muli ulya musango wa kuputulwa umutwe no kuubika pa mbale.

Isambililo ilikulu ku ntugulushi shesu ilyo calo cesu cilefwaisha ulupapulo ulusuma lyakuti mu kukonka mu ntampulo shakwa Yoani, nabo bene bali no kuba aba cishinka kuli Lesa uubasosha mu misango iyalekana lekana ukucilapo muli kampingu. Shi bengaba abacishinka ku bantu abo baitwa ukutumika ukucila ukula umfwilafye abo baba nabo mu tubungwe twa fikansa fya calo pantu ebali na maka atemwa indalama. Ipepo lyesu lyakuti, nga Yoani Kabatisha, nasho shine intungulushi shesu shingatwafwa nge calo ukupekanya imitima yesu na mano yesu pakuti twingabombela pamo. Mu kubomba ngefi lyena kuti ishi ntungulushi shaba nga Yoani mukuleta insansa ilyo twashimona tekuleta insansa ilyo shafumapo atemwa ilyo tashilipo iyoo.

Amepusho ya kutontokanyapo no kulanshanyapo mu fitente

- Mu butungulushi bwandi – mu lupwa, mu citente, mu parish, mu ward atemwa icitungu – lubali nshi nalasendamo pakupekanya inshila ya Mfumu?
- Bushe kuti mwaibukisha mu bumi bwenu ilyo mwakene ukukonka amatontokanyo ya munenu atemwa lupwa wenu mu kumfwila kampingu wenu? Finshi fyacitike?
- Bushe ilyo tuli na banensu tulaleta insansa ne subilo ku banensu?

Akasela

Mukwate ulupwa ulucula ne nsala panshita iitali. Ilyo mfula ya palama abafyashi balomba abana ukubombela pamo nabo mu mainsa. Bapekanye na fyonse ifya bulimi. Panuma yakuipekanya bwino bwino nganshi no kulima sana basombele ifilyo ifingi nganshi ngo lupwa. Insansa nombamba shaisa pakati ka lupwa.

Amasali ya cilonganino

- We Mfumu, tupange intungulushi shisuma pakuti twingaba ababomfi bobbe abacishinka lyonse mu bumi bwesu. *Wingatumfwa we Mfumu...Twapapata utumfwe.*
- We Mfumu, tupange ababomfi abacishinka ilyo tuletumika abantu bobbe pakuti twingaba ifibombelo fya buyantanshi mu calo cesu ica Zambia. *Wingatumfwa we Mfumu...Twapapata utumfwe.*
- We Mfumu, tupange icengelo ca calo no mucele we sonde lyonse pakuti twingaleta isubilo ku bantu bonse abo tulekumanya. *Wingatumfwa we Mfuma...Twapapata utumfwe.*

UMULUNGU WALENGA BUTATU MU KULOLELA UMULUBUSHI- 2005 YEAR B

Ifunde lya bumo: Isaya 61:1-2, 10-11
Ifunde lya bubili: 1 Tesalonika 5: 16-24
Imbila Nsuma: Yoani 1:6-8, 19-28.

“AMATAMBA AYASUMA”

Lelo tacaciba ngefyo ciba lyonse ilyo ng’umfwa abantu balekonkonsha na maka ku cibi. Nacumfwa fye ishiwi ilya mutembo ati **“hodii”**. Ilyo nasisula icibi nasisanga nakulu bantu umukote, andolesha namona no bucushi mu menso. Elyo naipusha ukuti imbafwilisheko mama? Elyo mama atampa ukulondolola ukuti uyu mwaka wapwile umwana wandi umukashana aalifwile nomba anshilile abana batatu nabo bashibo tabaishibikwa na kwishibikwa iyoo. Umo pali aba bana aalilembele amashindano ya mu grade 9 kuceshamo nao apaasa. Naisa bwekeshapo nati **“kuceshamo”**! ico nshacisumina ukuti efyo nacumfwa. Nomba efyo uyu mama acilanda nomba ubupilibulo kutila **“nomba ne mukote nine ndefwaya indalama sha kutumina abana ku sukulu”**?

“Imfumu yalintuma mu kubila Imbila Nsuma ku balanda.” Aya e masihiwi kasesema Isaya abomfya mwi funde lya bumo lelo pa kulondolola umulimo wakwe. Pali lelo muno Zambia finshi fingaba Imbila Nsuma ku balanda? Ili e lipusho ililefwaikwa ubwasuko mu kwangufyanya pantu teti tukonkanyepo ukwikala ubumi bwakuti ififwile fyaba Imbila Nsuma ku bantu besu fyala baletela amasakamika. Nomba ni Mbila Nsuma nshi iyo tufwile ukubila kuli bamunyinefwe. Inshila imo iya kucita ifi kumona ukuti ulupapulo lwaba cintu icakusenda Imbila Iisuma umu insambu sha bantu shingeshibikwa bwino bwino no kumfwika ku bantu. Muli kalata wa bashikofu ba muno Zambia uwa 2004, **“Leken Abantu Bandi Baley”**, balandile amashiwi yakuti mu lupapulo, insambu sha bantu e mutima wa lupapulo lonse.

Muli ici cipande ca pansambu sha bantu e mwaba insambu no kukakulwa ifyo cila muntu mu Zambia afwile ukukwata fyalembwa mu masihiwi yakuti, **“Insambu na bukaele ifyaba muli ici cipande fyaba mu muntu uuli oonse, tafipelwa no buteko, kabili ubuteko teti bupoke ishi insambu na bukaele.”**

Nomba bushe ni nsambu nshi isho tulelandapo muli uyu musango ishakuti ubuteko teti bupoke umuntu uuli oonse? Shimo insambu ishi shakuti **“umuntu uuli oonse aba ne nsambu sha kusambilila ilyo talaingila grade 1, ilyo ali pa primary mpaka na ku secondary school. Ubuteko bwaba no mulimo wa kumona ukuti ishi nsambu shafikilishiwa ukulingana na masihiwi yakuti, “Ubuteko bufwile ukusanga umusango uwa kumwenamo ukuti insambu sha cila mwana isha kusambilila ukwabula ukulipila ukufuma mu grade 1 mpaka mu grade 7 kabili no kumona ukuti kwaba amasukulu yakuti ilyo apwa grade 12 aya mu kukonkanyapo amasambililo ukwabula ukufilwa ku mulandu wa kubula kwa masukulu yamusango uyu atemwa ku mulandu wa kukana ishiba ukwaba aya amasukulu.”**

Bushe teti ibe Imbila Nsuma kuli ulya nakulu bantu uwacifilwa ukusansamuka pantu umwishikulu aalipas ukuya mu grade 10 na bambi ilyo bengeshiba ukuti ubuteko bulelelekesha pa mulandu wa kumona ukuti abana bonse basanga ukwakusambilila? Bushe teti ibe Imbila Nsuma kuli bonse?

Abena Zambia bonse besibe ukutila ubuteko bwabo bumone ukubomba imilimo, tekwikalilafye ukulanda kubekala calo no kulanda pasambu shakusambilila lelo ukubomba ekulefwaikwa maka maka mukufwaya inshila ingayana pakutila abekala calo bonse balesansamikila pasambu shabo. Bafwile bamona ukutila bakafundisha nabo bene baba abakusansamikila musambu shabo. Teico ceka iyoo lelo mu masukulu mufwile mwaba ifipuna fyakwikalapo, amabuku ayengi nafimbipo ififwaikwa ukubofyawa mukusambilila.

JESUIT CENTRE FOR THEOLOGICAL REFLECTION

"Promoting Faith and Justice"

P.O. Box 37774

10101 Lusaka, Zambia

Tecisuma iyoo ukulandafye ukuti umuntu onse alikwata isambu pa mulandu wabumi bwakwe nu kusungwa bwino, libe takuli na muti mufipatala. Alakuishupafye nolanda pafintu ifusuma libe tamukwete naba bomfi abasambilile . Abantu abasambila mufipatala bapendwafye.

Bonse twalishiba ukutila mukulolela umulubushi eshinta imo iyo taba nokukwata icicetekelo icikalamba. Uno mwaka tulolele nesubilo ilikamba ilyakuti kristu uwalaswa ese akatupele icalo no lupapulo ulushili lwakufwayafye ukucindikwa lelo ulwakupela abekala calo bonse isambu. Natulolele, twiikumbata maboko, lelo tubombeshe maka maka mumitima na mumano mukumona ukutila ukufyalwa kwamulubushi pamo lupapulo lupya kulete umucinshi nokupela isambu no kucindika umuntu onse pantu apangwa mucata cakwa Lesa. Tuloleshe maka maka pabanensu abalanda nabalekeleshiwa.

Amepusho yakusambilishanya no kulashanyapo mu fitente.

- Mutontokanye pa muntu umo umulanda mu cintete cenu. Bushe ni mbila suma nshi mwinga mupela uyu muntu pali lelo?
- Finshi mulekabila ukucita muli ino nshita yakulolela umulubushi pakuti tube abatumwa bene bene abakume mbila nsuma ku muntu umulanda sana ukucila pali nebo.
- Bushe ni nema nshi mwingalombela ulupwa lweni apo ubushuku bwakufyalwa kwa mulubushi kwalapalama.

AKASELA

Mubulepo umuntu umo abe ngo mwiminishi wa munganda ya mafunde uwafuma kucende ilanda isa nomba mukutandalila iciputulwa cakwe. Ncende ilekabila ifintu ifingi .Kanshi nomba uyu muntu aletontokanya nokusakamana sana ifyo engacita pakufikilisha ifilekabilwa ku ncende iyi. Lelo kwena uyu muntu ekalililefye ukutila umusango wakucifishamo ubwafya ukamoneka. Kanshi nomba uyu membala apokelela ulupiwa lwakuwamisha ncende ilya. Elyo aita abantu bonse mu mushi pakuti besebalashanye ifyo bengabomba atemwa ifyo benga cita pakutila bamone ifyo balawamya iyi ncende. Kanshi nomba abantu bonse bacetekela nesubilo ilikalamba ukuti ifintu ifisuma fyalaswa fise.

AMASALI YA CILONGANINO

- We Mfumu, tupele icibote mu mano na mumitima ilyo tulelelela ukufyalwa kwa mulubushi wesu Yesu Kristu, epakutila kuluse lwakwe umwine engatuletela icumfwano ne citemwiko fwebekala calo bonse. *Wingatumfwa we mfumu. Twapapata utumfwe.*
- We Mfumu, tulelomba ukuti ukwisa kwa mulubushi wesu yesu Yesu Kristu pashikukulu yakufyalwa kwe uno mwaka kuletele imbila nsuma abantu bonse, ukucila abalanda abo twikala nabo. *Wingatumfwa we mfumu. Twapapata utumfwe.*
- We Mfumu, leka ulupapulo lupya ulwacalo lutwafwilisheko bonse fwebekala calo pakutila tubombele bonse pamo pakutwala icalo cesu icishaiwamisha patanshi. *Wingatumfwa we mfumu . Twapapata utumfwe.*

UMULUNGU WALENGA SHINE MUNSHITA YAKUOLELA UMULUBUSHI

Ifunde lya pakubala: 2 Samuel 7:1-5. 8-12, 14, 16.
Ifunde lya bubili: Abena Roma. 16: 25-27.
Imbila nsuma: Luka 1: 26-38.

“BUSHE ICI KUTI CACITIKA SHANI?”

Muli uno mulungu wakupelekeshako munshita yakulolela umulubushi, twabelenga nokufwa ifyo lesa aibikilemo mukwisa kwabumuntu ukupitila mukushipa ne cisumino cakwa namayo umo. Uyoo uwafikilwe na mashiwi yakwa malaika Gabriele, ukutila ukuba nyina wumulubushi, Maria akutumene apakalamba Elyo aipusha ukutila : “ nomba bushe ici kuti cacitika shani?” ukulingana na bumuntu atemwa mubutunse bwesu cintu cayansha nganshi ukukwata umwana pantu taishibe mwaume ali ni viligine. Lelo malaika amwebele ati: “ mweo mutakatifu alakwikila na lesa mukulu alakupelesha amaka yakwe akakukupa mu cishingwa cakwe.”

Icintu conse icayansha ukubako cikaba icayanguka ku maka yakwa Lesa. Lelo ifi fyonse pakucitika, lesa mukulu ayapene pamo bonse nana mayo uwaicefyeshe ngashi uweshina lya maria.

Pakutila ifwe tutashe Lesa pakusala kusuma aslile Maria, kuti catwafwilishako ukukwata no kumona ifyo bana mayo baleesungwa nefyo balebamona pakati kaba Yuda munshita ya kwa kristu. Bana mayo pali ilya nshita balifye ngefibombelo atemwa ifipe fyakusungwafye kuli bashitata nga fintu ba shitata baimona amaka. Mucilye ca milandu, bukambone bwakw na mayo tabwali bwakufwako tabalebusumina nakalya . Cila lucelo, basitata aba Yuda baletasha Lesa abati, pali fyonse, ndakutasha pakukanaba na Mayo.

Lesa asalile uwakuba nyina wumulubushi pa bantu abo icalo calekeleshe. Yali ninshila imo iyakupapusha, pakati kamitundu. Cali kwati nalimo Lesa alefwaya ukulanga, nshila iyapwililika ukulanga ukuti alange ubukakala bwa bana mayo muno calo. Cintu cimo icawamisha ngashi kabili lipalo ilikamba mucalo ukumona ukutila ukupitila muli ulu ulupapulo calo ulupya cafikilishiwa mukulubula, no kucingilila kabili no kupela bana mayo isambu shabo. Konse uko bali abene, bana mayo bali nokulanga ukutila icine cine ebafyele umulubushi .

Mufyalo fimbi umwaba inkondo, bana mayo na baana ebantu bamo abaculilamo ngashi. Tulamona lyonse ifikope fyambutushi uko bana mayo balenina ukwenda intafu intali pamakasa, nabasenda atemwa nabapapa abaana abanono munuma bambi basendele kuminwe. Tuletasha Lesa pantu icalo cesu ica Zambia caba mucibote kabili tulesalika lyonse ukutila namukuya kwamyaka tuleikalililafye mucibote. Nangu cabefi kwena naifwe lubali lumbi tulalwishanya ne mitekelo, imikalile nokubikapofye no bunoshi bwa calo. Kwena namuli ififine cimofye nikondo tulelwisha.

Nga twaisa kulwafikasa lwa calo tulemo, uko bana mayo balebabofya ngefibombelo fyakutwala atemwa ebalesalanganya utubungwe ukuti twishibikwe mu calo. Noma iyo balepanga amafunde maka maka ayakakala, bana mayo kuti mwamona ukutila telingi babepushako atemwa ukubapelako isambu yakuposapo, kanofye abo abaishiba ukutila balikwata isambu. Lubali lumbi, cileba icasoni sana uko tulemona bana mayo baleimba no kushanina abafikasa fyacalo palwalala. Ngatwati tumone kubunoshi bwa calo cila mweshi akabungwe ka ba JCTR kalessha pamaka ukutila cila muntu imikalile yakwe ileilako pantashi mukwikala bwino. Nomba tulemona ukutila cala bushuku imitengo yafintu ilelakofye patanshi atemwa pamulu. Kumfwa indalama sha bana mayo shena shabafye cimocimefye tashilundwa nakalya kuti twatilafye takwaba na lupiya iyoo. Kabili nalyo kuti mwamona ukutila ni bana mayo balinupekanya no kufwaya ifyakulya panganda, ukufwaya ulupiya lwakutwalila abaana ku

---

JESUIT CENTRE FOR THEOLOGICAL REFLECTION

"Promoting Faith and Justice"

P.O. Box 37774

10101 Lusaka, Zambia

masukulu no lwakutwalila abana ku cipatala na fimbi ififwaikwa ku muntu. Kanshi kuti mwamona ukuti naba mayo abaculilamo sana atemwa ebabombesha ilingi line.

Bushuku bumo twaletandala no mwaice wandi twakumanya banakulu bantu bamo ifi naba papa no mwana, ne cipe pamutwe, nafimbi fibli kiminwe. Nshapapile sana mukutontokanya kwandi pamulandu wa mulinganya. Kwena mwandini palya pena ulya wali mucishacinani kuli ulya nakulu bantu. Mwaume nshi engaleka na mayo ukusenda ifipe muli ulya musango? Lintu ndetontokanya ifyo ningalemba no kufwaya umusango ningabula pakusunsha ici cintu, umwaice wandi ailefye tondolo kuli nakulu bantu nokumwafwako ukusenda ifipe ifimo. Kanshi nombamba apo tuli kupela yakulolela umulubushi, Kristu uleisa pakati kasu aletwita bonse ukubomba pamaka, temukulembafye mumapepala no kulalashanyafye pamafya yalekwata bana mayo nabaana. Inshita niino ine iyakucitapo fimo iyakuboma niino ine. Apo tetikwanishe ukumfwa banamayo bonse nabonse kuti twamona ifyo twingafwa abo bose tuli nabo mupepi.

Ala twinaka ukubombela palupapulo lwacalo ulufwile lwachingilila nokutungilila ban mayo nabana muno calo cesu. Ngatwati tumone pamilimo iletulolela, limo kuti twasosa nga Maria atuti bushe ici cikabashani apotatwakwata icuma icinecine? Lelo kucitemwiko nobwafwilisho bwakwa Lesa ukubikapofye nokwikatana kwesu bonse pamo fyonse kuti fyabombwa.

Amepusho yakulanshanyapo mucitente

- Natulumbule amafya yabili ayotwamona ukuti banamayo nabana mucitente cesu baleculako? Cinshi caleta aya amafya?
- Ngatwamona amafya yesu kuti catutwala mukutontokanya nga Maria. “bushe nombamba ici cikaba shani?” panshikunkulu yakufyalwa kwamulubushi, limbi tusefya imbila nsuma yakutila Lesa acili alemba mucalo pakutuletelela umulubushi. Finshi twingacita naifwe cila umo mufitente pakuba bamo mukumona ukuti icalo cafyalwa nomulinganya, icibote, icitemwiko, nokubweshanya.
- Bonse tulafwaya ukutungululwa nefunde lisuma mu calo. Bushe kuti twayafwilisha shani pakuti ulupapulo tulefwaya ukufumya papukulekeleshe lukalete ukwikatana, ukutemwana, necibote kulifwebekala calo bonse?

Akasela

Mukwate ndupwa shibili. Pakubala, bonse abafyashi muli ulu ulupwa bapange nokulanshanya ifyo balafwaya ukucita bonse pamo. Nolu ulupwa lwikale munsansa, napakulyapene balesansamukila capamo. Muli ulu lupwa nabana balakwanisha ukuya kusukulu.

Mulupwa lwabubi. Umufyashifye umo eupanga ifyo bafwile baikala bonse munganda. Ululupwa ilingi lwikala ukwabula ifyakulya, nabana bambi balileka nama sukulu, makamaka abana bakashana.

AMASALI YA CILONGANINO

- We Mfumu, bana mayo nabaana bonse mu fitente fyense mno calo, wingaleka mayo Maria abe icilangililo kabili aletungululula mu milimo yesu yonse. *Wingatufwa we Mfumu...Twapapata utumfwe.*
- We Mfumu lolesha pali bashitata bonse baple imitima yakumfwa pakutila babe abakumfwa no kutasha imilimo yonse ibomba bana mayo nabana. *Wingatufwa we Mfumu... Twapapata utumfwe.*
- We Mfumu, utwafweko mukubombela pamo no luse lobe pakuti tufumya ulupapulo lusuma, pakutila mikalile yakutanshi kubekala calo ikabe isuma. *Wingatufwa we mfumu... Twapapata utumfwe.*